

ავთანდილ ნიკოლეიშვილი

ნიკოლო მიწიშვილი ემიგრაციაში

მეოცე საუკუნეში მოღვაწე იმ ქართველ მწერალთა შორის, რომელთაც თავიანთი ჟანრობრივად მრავალფეროვანი შემოქმედებით საგულისხმო წვლილი შეიტანეს ჩვენი ლიტერატურის ისტორიაში, უსათუოდ უნდა მოვიხსენიოთ ნიკოლო მიწიშვილის ფსევდონიმით ცნობილი მწერალი და საზოგადო მოღვაწე ნიკოლოზ სირბილაძე (1896-1937 წწ.). აშკარად გამოვლენილ იმ შინაგან წინააღმდეგობათა მიუხედავად, რითაც მისი მსოფლმხედველობრივ-მოქალაქეობრივი მრწამსი ხასიათდება, თავისი ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი თვალთახედვით ნ. მიწიშვილის ნააზრევი არა მარტო შესაბამისი პერიოდის ქართული სინამდვილის საფუძვლიანად შესაცნობადაა უაღრესად საინტერესო, არამედ ჩვენი ქვეყნის განვითარების სამომავლო პერსპექტივებზე დასაფიქრებლადაც წარმოადგენს იმპულსის მომცემ სულიერ ფასეულობას.

მიუხედავად იმისა, რომ ნ. მიწიშვილმა ცხოვრების გარკვეული პერიოდი ემიგრაციაში გაატარა, იგი თავისი შემოქმედებითა და ყოველდღიური საქმიანობით იმჟამადაც განუყოფელად იყო დაკავშირებული მშობელ ქვეყანასთან. სწორედ ამ განუყოფელობის ერთ-ერთ ნათელ გამოვლინებად შეიძლება მივიჩნიოთ ის ფაქტი, რომ ემიგრაციაში მიმავალმა მწერალმა თავისი სოფლის შემოგარენიდან ფარულად წაღებული ერთი მუჭა მიწით არა მხოლოდ ამ მიწისადმი თავისი ფანატიკური სიყვარული გამოხატა სიმბოლური სახით, არამედ თითქოსდა მისი წილი საქართველოც წაიღო თან, როგორც მარადიული სულიერი განძი და სამომავლო ცხოვრებისათვის იმედისა და დაუშრეტელი სულიერი ენერჯის მიმცემი შინაგანი ძალა.

აი, როგორ გვაუწყებს თავად მწერალი მისი პატრიოტული ემოციის უმძაფრესი ფორმით წარმომჩენ ამ ფაქტს: “როცა მამლის ყვილზე უკანასკნელად გადმოვდგი ფეხი ჭიშკარზე — თითქოს საბოლოოდ მოსწყდა გულს ბავშვობის უმანკო ოცნება და მართალი ძახილი სოფლის მიწისა. და ალბათ, ამიტომ წამძლია გრძნობამ, რომ ეზოს ბოლოში ჩუმად ავუსვი ხელი ვენახის ძირში ერთ მუჭა მიწას, ჩუმად შევახვიე ცხვირსახოცში და ჩავიდე ჯიბეში.

ხშირად ვფიქრობდი შემდეგ: ეს მიწა მშვიდობით მიმბრუნებს მე თავის დედასთან-თქო“ (ნ. მიწიშვილი, 2006 (2), გვ. 15).

სამშობლოსთან განშორებით განპირობებული თავისი იმჟამინდელი ემოცია, სისხლხორცეულად დაკავშირებული მშობლიური სოფლიდან წაღებულ სწორედ ამ ერთ მუჭა მიწასთან, მწერალმა ამგვარი ემოციური შთამბეჭდაობითაც გამოხატა: “— მშვიდობით, მშვიდობით, ჩემო ქვეყანავ, მე არაფერი მიმაქვს შენი, გარდა ერთი მუჭა მიწისა და ერთი გულის, რომელიც სავსეა შენი სიყვარულით. არ გეთხოვები და არ მინდა შეგხედო უკანასკნელად. მინდა ვიყო შენი ღირსი, თუ არადა, მოაკლდეს შენს ნიდაგს ერთი მუჭა ქვიშა, ავგაროზად რომ რჩება ჩემს გულში“ (ნ. მიწიშვილი, 2006 (2), გვ. 17).

მშობლიურ მიწასთან სიმბოლურად და სისხლხორცეულად დაკავშირებული პატრიოტული გრძნობის ამგვარი ემოციური სიმძაფრით წარმოჩენა გამჭოლ ნაკადად გასდევს ნიკოლო მიწიშვილის მთელ შემოქმედებას და ამ გრძნობით არა მარტო თავად მწერალია “განუკურნებლად დაავადებული“, არამედ მისი პერსონაჟების დიდი ნაწილიც.

როგორც ცნობილია, ნ. მიწიშვილი ემიგრაციაში 1922-1925 წლებში იმყოფებოდა. თავდაპირველად, 1922 წლის ივნისიდან 6 დეკემბრამდე, იგი სტამბოლში ცხოვრობდა, შემდეგ კი პარიზში გადავიდა, სადაც 1925 წლამდე დარჩა. 1924-1925 წლებში ნ. მიწიშვილი აქტიურ მონაწილეობას ღებულობდა პარიზში გამომავალი ქართული გაზეთის — “ახალი საქართველოს“ გამოცემაში.

მასში გამოქვეყნებულ წერილებსა და ქართველ ემიგრანტებთან გამართულ შეხვედრებზე გამოვლენილ პროსაბჭოურ შეხედულებათა გამო ემიგრანტთა ერთმა ნაწილმა მწერალს საბჭოთა ხელისუფლების მიერ ევროპაში წარგზავნილ აგენტობაში დასდო ბრალი, რასაც საბოლოოდ ის შედეგი მოჰყვა, რომ საფრანგეთის სასამართლომ მას ქვეყნიდან გაძევება მიუსაჯა.

სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ ნ. მიწიშვილი აქტიურ საზოგადოებრივ მოღვაწეობას ეწეოდა და სხვადასხვა საპასუხისმგებლო თანამდებობაზე მუშაობდა. სამუშაოდ, მისი ამგვარი აქტიურობა დიდხანს არ გაგრძელებულა — 1937 წლის 1 ივნისს იგი კონტრრევოლუციური საქმიანობის ბრალდებით დააპატიმრეს, 12 ივლისს გაასამართლეს, მეორე დღეს კი დახვრიტეს.

წინამდებარე ნაშრომის მიზანდასახულობიდან გამომდინარე, ქვემოთ შევეცდები რამდენადმე მაინც განვმარტო და არგუმენტირებულად წარმოვჩინო ის გარემოებანი, რის საფუძველზეც მწერალმა ემიგრაციაში წასვლის გადაწყვეტილება მიიღო.

მიუხედავად იმისა, რომ თავის ნაწერებშიცა და საჯარო გამოსვლებშიც ნ. მიწიშვილი საბჭოთა ხელისუფლებისადმი დროდადრო მეტად მწვავე და კრიტიკულ დამოკიდებულებასაც გამოხატავდა ხოლმე, თავისი პოლიტიკურ-იდეოლოგიური თვალთახედვით იგი ამ ხელისუფლებისადმი ბოლომდე ნეგატიურად განწყობილი მაინც არ ყოფილა და მისი მსოფლმხედველობა ამ თვალსაზრისით აშკარად წინააღმდეგობრივია და გაორებული.

კერძოდ, საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შედეგად შექმნილმა რეალობამ და ამ ხელისუფლების მესვეურთა მიერ სიტყვიერად დეკლარირებულმა დაპირებებმა ნ. მიწიშვილს ამ მოვლენის მოხდენიდან რამდენიმე თვეში იმის იმედი გაუჩინა, რომ ისინი აღნიშნულ დაპირებებს აუცილებლად შეასრულებდნენ. სწორედ აქედან გამომდინარე ჩათვალა მან თავის მოქალაქეობრივ მოვალეობად, აქტიურად ჩამდგარიყო ახალი ხელისუფლების მსახურთა რიგებში და გარკვეული პერიოდის განმავლობაში ევროპაშიც წასულიყო იქაურ ქართველ ემიგრანტებში პროსაბჭოური პროპაგანდის გასაწევად.

ყოველივე ზემოთქმულის დამადასტურებელ არგუმენტებს საკმაოდ მრავლად გვაწვდის თავად მწერალიც. კერძოდ:

1. ნ. მიწიშვილისავე ინფორმაციით, ემიგრაციაში წასვლის ნებართვა მისთვის საქართველოს მთავრობის მაშინდელ თავმჯდომარეს სერგო ქავთარაძეს მიუყვია (ნ. მიწიშვილი, 2006 (2), გვ. 53). ეს ამბავი ევროპაში მცხოვრებ ქართველებში მაშინ იმდენად ფართოდ გახმაურდა, რომ ბევრმა მათგანმა იგი

საბჭოთა ხელისუფლების მიერ უცხოეთში მიზანმიმართულად გაგზავნილ აგენტადაც კი მიიჩნია.

2. სწორედ იმის გამო, რომ საქართველოს ყოფილი მთავრობის წევრთა უდიდესი ნაწილიცა და ქართველი ემიგრანტებიც ნ. მიწიშვილს ბოლშევიკად მიიჩნევდნენ და არა საბჭოთა ხელისუფლებისგან დევნილ პიროვნებად, საფრანგეთის საკონსულომ მას ამ ქვეყანაში შესასვლელი ვიზის მიღება საკმაოდ გაუართულა. ამ გარემოებას თავად მწერალიც არაერთგზის უსვამს ხაზს “ქართულ ქრონიკაში.”

3. საფრანგეთში ჩასული ნ. მიწიშვილი 1924-25 წლებში აქტიურ მონაწილეობას იღებდა საბჭოთა კავშირის იქაური საელჩოს დაფინანსებითა და გრიგოლ ვეშაპელის (ვეშაპიდის) რედაქტორობით 1924 წელს დაარსებულ პრობოლშევიკურ გაზეთ “ახალი საქართველოს” გამოცემაში. აღნიშნულ გარემოებასთან ერთად, აქვე არც ის ფაქტი უნდა დავტოვოთ უყურადღებოდ, რომ ხსენებული გაზეთი მაშინ საქართველოშიც იყიდებოდა შეუზღუდველად.

4. საბჭოთა ხელისუფლებისადმი ნ. მიწიშვილს იმჟამად მართლაც ლოიალური დამოკიდებულება რომ ჰქონდა, ამას ხსენებული გაზეთის პირველ ნომერში გამოქვეყნებული მისი საპროგრამო წერილის თუნდაც ეს ფრაგმენტიც ადასტურებს ყოველგვარი დაეჭვების გარეშე: “ოქტომბერმა საბოლოოდ და რადიკალურად გადაჭრა ეროვნული საკითხი და არა მარტო საქართველოს მასშტაბით...”

ამიტომ ჩვენ მთელის პოლიტიკური შეგნებით ვღებულობთ საბჭოთა ფედერაციაში მყოფ საქართველოს რესპუბლიკას, როგორც უდავო ფორმას ქართველი ხალხის ეროვნულ მისწრაფებათა განხორციელებისათვის...

საბჭოთა ფედერაციაში მყოფი საქართველოს რესპუბლიკა იმ უფლებებით და მოვალეობით, როგორც მას აქვს დღეს, — ჩვენ მიგვაჩნია თანამედროვე ეპოქის უდიდეს პოლიტიკურ მიღწევათ და ამ მხრივ — საბჭოთა საქართველოს მთავრობა, რომელიც ზრუნავს ამ უფლებების განმტკიცებისათვის — ქართველი მშრომელი ხალხის ინტერესების დამცველ მთავრობად.”

5. ქართველ ემიგრანტებში (და არა მარტო მათში) იმ შეხედულების დამკვიდრებას, ნ. მიწიშვილი ქართულ ემიგრაციაში საბჭოთა სპეცსამსახურის მიერ შეგზავნილ აგენტს რომ წარმოადგენდა, არსებითად მნიშვნელოვანმა შემდეგმა გარემოებამაც შეუწყო ხელი: მწერალს 1925 წელს არა მარტო სამშობლოში დაბრუნების უფლება მისცეს ყოველგვარი სირთულის გარეშე, არამედ იგი ჩამოსვლისთანავე ჯერ სახელმწიფო გამომცემლობის მხატვრული ლიტერატურის განყოფილების გამგედ დანიშნეს, 1926 წელს კი ჟურნალ “ქართული მწერლობის” მთავარი რედაქტორობა დააკისრეს.

ემიგრაციაში ნიკოლო მიწიშვილის ცხოვრებასა და მსოფლმხედველობასთან დაკავშირებულ საკითხთა არსში გასარკვევად უაღრესად საინტერესო მასალებს ვხვდებით მის მხატვრულ-დოკუმენტურ ტექსტებსა და პუბლიცისტურ წერილებში. ამ თვალსაზრისით რამდენიმე სიტყვა მინდა ვთქვა “ეპოპეიას” ციკლში შემავალ ნარკვევებზე: “ქართული ქრონიკა რევოლუციის დროიდან” და “ახალგაზრდობა,” რომლებიც მწერალმა ემიგრაციიდან სამშობლოში დაბრუნებიდან ორი წლის შემდეგ, 1928 წელს, დაწერა. “ქართულ ქრონიკაში” მწერლის ცხოვრების

სტამბოლური პერიოდის შესახებაა მოთხრობილი, ხოლო “ახალგაზრდობაში” — პარიზისა.

როგორც უკვე ითქვა, სტამბოლში ნ. მიწიშვილი 1922 წლის ივნისიდან 6 დეკემბრამდე იმყოფებოდა. ამ ხნის მანძილზე სტამბოლში მისი ყოფნა არსებითად აღმოჩნდა განპირობებული საფრანგეთში წასასვლელი ვიზის აღებასთან დაკავშირებით წარმოქმნილი სირთულით.

აქედან გამომდინარე, ნაწარმოებში საკმაოდ დაწვრილებითაა მოთხრობილი ჩვენი ქვეყნის სათავეში ბოლშევიკური ხელისუფლების მოქცევის შედეგად შექმნილი რთული პოლიტიკურ-სახელმწიფოებრივი მდგომარეობის გამო სტამბოლს იმხანად თავშეფარებული ჩვენი თანამემამულეების ცხოვრების ამბავი. ნ. მიწიშვილის ხაზგასმით, “რევოლუციით აფორიაქებულ ფენათა ყოფა და ფსიქოლოგია” და “უცხოეთიდან თანამედროვე საქართველოს ხედვა” “ქართულ ქრონიკაში” ფაქტოლოგიური სიზუსტით იყო მოცემული.

ამდენად, “ქართული ქრონიკა” უადრესად საინტერესო ნაწარმოებია არა მარტო თავად ავტორის ეროვნულ-პოლიტიკური მრწამსის შესაცნობად, არამედ გასული საუკუნის ოციან წლებში საქართველოში მიმდინარე მოვლენებისადმი ქართველ ემიგრანტთა დამოკიდებულების არსში გასარკვევადაც. მიუხედავად იმისა, რომ ხსენებული მხატვრულ-დოკუმენტური ნარკვევი მწერალმა 1928 წელს, ემიგრაციიდან სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ დაწერა, იგი იმჟამინდელი იდეოლოგიური დოგმატიზმით ნაკლებად შებოჭილ ნაწარმოებს წარმოადგენს და ნათლად წარმოაჩენს იმ მსოფლმხედველობრივ გარეობას, რითაც აშკარად ხასიათდებოდა მწერლის იმდროინდელი ცხოვრება და შემოქმედება.

თუ გავითვალისწინებთ წარმოუდგენლად რთულ იმ სიძნელეებსა და წინააღმდეგობებს, რაც ნიკოლო მიწიშვილს უცხოეთში მისი ხანმოკლე ყოფნის დროს შეხვდა, ბუნებრივია, გაგვიჩნდება კითხვა: რა მიზანი ამოძრავებდა მწერალს, როცა მან ემიგრაციაში წასვლა გადაწყვიტა?

სამწუხაროდ, თავისი ამ მიზანდასახულობის შესახებ თავად ნ. მიწიშვილი არც ერთ ნაწარმოებში დაზუსტებით არაფერს გვეუბნება. ერთადერთი ყველაზე მეტად მნიშვნელოვანი ინფორმაცია, რასაც იგი “ქართულ ქრონიკაში” ამასთან დაკავშირებით გვაუწყებს, ისაა, რომ უცხოეთში წასასვლელი ნებართვა მისთვის მთავრობის თავმჯდომარეს — სერგო ქავთარაძეს მიუცია (ნ. მიწიშვილი, 2006 (2), გვ. 53).

ემიგრანტ ქართველებში განმეორებულმა ამ ფაქტმა და მათთან საუბრების დროს ბოლშევიკებისადმი აშკარად გამოხატულმა მხარდამჭერმა დამოკიდებულებამ პოლიტიკურ ნიადაგზე უცხოეთში გადახვეწილ ჩვენს თანამემამულეებს სავსებით ლოგიკურად გაუჩინა ეჭვი იმასთან დაკავშირებით, ნ. მიწიშვილი უცხოეთში საბჭოთა ხელისუფლების მიერ გაგზავნილ აგენტს ხომ არ წარმოადგენდა. ისინი მასთან შეხვედრების დროს თავიანთ ამ ეჭვს არც მალავდნენ და მწერალს პირდაპირაც კი ეუბნებოდნენ ამის შესახებ.

ბოლშევიკად მიჩნევის საფუძველს მწერალი, პირველ ყოვლისა, ქართველ ემიგრანტებთან შეხვედრების დროს საბჭოთა ხელისუფლების შესახებ მისი საქებარი საუბრებით ქმნიდა. ამის თაობაზე “ქართულ ქრონიკაში” თავად იგი გვაუწყებს არაერთგზის. მაგალითად, საქართველოს სტამბოლურ საკონსულოში

გამართულ ერთ-ერთ შეხვედრაზე, სადაც სტამბოლში ახლად ჩასული ნ. მიწიშვილი საქართველოში არსებულ მდგომარეობასთან დაკავშირებით გამოვიდა მოხსენებით, მწერალმა ბოლშევიკური ხელისუფლების მიღწევებზე იმდენი ისაუბრა, რომ ამით დამსწრეთა აღშფოთება გამოიწვია.

როგორც ზემოთ უკვე ითქვა, საბჭოთა ხელისუფლებისადმი ამგვარად განწყობილი მწერლის მიერ სამშობლოს ნებაყოფლობით (თუკი ეს მართლა ასე მოხდა) დატოვება და ემიგრაციაში წასვლა სავსებით ლოგიკურად აჩენს ისეთ კითხვებს, რომელთათვისაც ზუსტი და სათანადოდ არგუმენტირებული პასუხის გაცემა ჭირს.

კერძოდ, 1. თუ მწერალმა მართლაც საკუთარი ნებით დატოვა სამშობლო, რამაც, როგორც მისეული მონათხრობიდანაც თვალნათლივ ჩანს, მას უდიდესი სულიერი ტკივილი მიაყენა, რატომ გადადგა ეს ნაბიჯი? მით უფრო, რომ იგი საბჭოთა ხელისუფლებისადმი იმხანად უკვე იყო საკმაოდ პოზიტიურად განწყობილი? უცხოეთში ყოფნის დროს კი ეკონომიკურადაც და მორალურადაც იმდენი გასაჭირი და განსაცდელი გადაიტანა, რომ ლამის ფიზიკურადაც შეეწირა თავის მიერ მიღებულ ამ გადაწყვეტილებას.

2. ზოგიერთი ავტორის მიერ გამოთქმული მოსაზრების მიხედვით, თუ მწერალი უცხოეთში მართლა საკუთარი ნება-სურვილით კი არ იყო წასული, არამედ საბჭოთა სპეცსამსახურების მიერ გაგზავნილ პირს წარმოადგენდა, მაშინ ფინანსურად რატომ ამყოფებდნენ მას ესოდენ უმძიმეს მდგომარეობაში. ხომ შეიძლებოდა, ასეთ პირობებში მოქცეულს, მისთვის დაკისრებული მოვალეობის შესრულებაზე პროტესტის ნიშნად უარი ეთქვა?

3. და ბოლოს, თუ ნ. მიწიშვილი ემიგრაციაში მართლა საკუთარი ნება-სურვილით იყო წასული, რაც იმჟამინდელი ხელისუფლების შეფასებით, საკუთარი ქვეყნის ღალატს წარმოადგენდა, მაშინ როგორ შეძლო მან სამშობლოში არა მარტო უპრობლემოდ დაბრუნება, არამედ დაბრუნებისთანავე მეტად საპასუხისმგებლო თანამდებობების დაკავება?

სამწუხაროდ, მეტად მნიშვნელოვან ამ კითხვებზე, დღესდღეობით ჩვენთვის ხელმისაწვდომ მასალებზე დაყრდნობით, სათანადოდ არგუმენტირებული და ბოლომდე დამაჯერებელი პასუხების გაცემა, ფაქტობრივად, შეუძლებელია.

“ქართულ ქრონიკაში“ უცხოეთში წასვლის განმაპირობებელ ერთ-ერთ მთავარ ფაქტორად ნ. მიწიშვილმა მოგზაურობისადმი მისი განსაკუთრებული ინტერესი დაასახელა: “ვიჩქეი ევროპულ გემზე. გემი მიდიოდა ჰამბურგში და მე მივყვებოდი მას. ეს იყო ჩემი ოცნება ბავშვობიდან — როგორმე მენახა უცხოეთი. ეს ოცნება ასრულდა... მე მივდიოდი, მაგრამ სად, ვისთან, რისთვის, რა იმედით?“ (ნ. მიწიშვილი, 2006 (2), გვ. 12).

თუმცა თავის მეორე დოკუმენტურ ნარკვევში — “ახალგაზრდობა“ ხანგრძლივი დროით სამშობლოს დატოვება და საცხოვრებლად უცხოეთში წასვლა მწერალმა, მართალია, ნახევრად შენიღბული ფორმით, მაგრამ მაინც მისახვედრი სახით, მის მსოფლმხედველობრივ თვალთახედვას დაუკავშირა და ერთგან ამგვარი განცხადება გააკეთა: “სამშობლო. გავექეცი თუ გამაქეცია მან“.

როგორც ზემოთ უკვე ითქვა, უცხოეთში ყოფნის დროს მწერალს იმდენი სირთულე და გასაჭირი გადახდა თავს, რომ ლოგიკური იქნებოდა, ასეთ

მდგომარეობაში ყოფნაზე იმთავითვე ეთქვა უარი და სასწრაფოდ დაბრუნებულიყო სამშობლოში. მით უფრო, რომ ახალი ხელისუფლებისადმი მას მაშინ უკვე ჰქონდა იმდენად პოზიტიური დამოკიდებულება, რომ უცხოეთში მყოფ ქართველ ემიგრანტებსაც კი ურჩევდა სამშობლოში დაუყოვნებლივ დაბრუნებას.

რაც შეეხება ბოლშევიკური ხელისუფლების აგენტობას, ამაში დასაქვებლად, ჩემის აზრით, საკმაოდ ანგარიშგასაწევ არგუმენტს წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ უცხოეთში მყოფი მწერალი უაღრესად მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობის გამო რეალურად იდგა შიმშილით სიკვდილის წინაშე. ეს ფაქტი კი ბუნებრივად გვიჩენს კითხვას: თუ ნ. მიწიშვილი მართლა წარმოადგენდა უცხოეთში ხელისუფლების მიერ გაგზავნილ აგენტს, მაშინ რატომ არ ეზმარებოდნენ მას ფინანსურად და რატომ ამყოფებდნენ ასეთ გაუსაძლის ყოფაში?

ყოველივე ზემოთქმულზე უფრო ნათელი წარმოდგენის შესაქმნელად დავიმოწმებ რამდენიმე ამონარიდს მწერლის დოკუმენტური პროზიდან. როგორც თავად ავტორისეული მონათხრობიდანვე ვიცით, სტამბოლში ყოფნის პერიოდში მან მხოლოდ მოსესხების გზით შეძლო საფრანგეთში წასასვლელი ვიზის მისაღებად საჭირო ხუთი ლირის შოვნა, მგზავრობისთვის მოსამარაგებელი საგზლის შესაძენად კი ერთა ლიგის მიერ დასახმარებლად მიცემული მცირედი თანხა გამოიყენა, რისი მეშვეობითაც შეძენილი პროდუქტი გზაში სანახევროდაც არ ეყო. ამას დაემატა ისიც, რომ ზამთარში გემით გამგზავრებულს არც თბილი ტანსაცმელი გააჩნდა.

კიდევ უფრო მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდა პარიზში ჩასული მწერალი. მაგალითად, აი, როგორ აღწერს იგი თავისი ემიგრანტული ცხოვრების პარიზულ პერიოდს ქრონიკაში — “ახალგაზრდობა”: “განა მე მარტო ვშიმშილობდი იმ დროს, როცა პარიზში დავებეტებოდი უმუშევარი და უსახლკარო?.. შიმშილზე უფრო მწარე იყო ის ყოფნა და როცა ვიგონებ ამ წუთებს, მღელვარებისაგან ვეღარ ვიმორჩილებ ვერც გულს, ვერც კალამს“ (ნ. მიწიშვილი, 2006 (2), გვ. 161).

ანდა: “გარეთ თოვს. ოთახში ცივა. მე ვწევარ ბერანჟესთან და ვთბები უზარმაზარ კიბობანში, რომელსაც ფრანგული საწოლი ჰქვია.

ხვალ თენდება ახალი წელი.

ესაა პარიზი, მაგრამ მე ჯერ არა ვარ აქ. მე მხოლოდ ამ დიდ საწოლში ვწევარ და ამის უფლება ვიყიდე სამი დღით თხუთმეტ ფრანკად. ამ საწოლით იწყება და აქვე თავდება მსოფლიო ჩემთვის. სამი დღის შემდეგ ამ საფლავიდან ამომათრევს ვერდენელი სალდათი და მე გავალ მდინარის პირას“ (ნ. მიწიშვილი, 2006 (2), გვ. 176).

ასეთ პირობებში მყოფი მწერალი თავის თავს მსოფლიოში ყველაზე უბედურ ადამიანად მიიჩნევდა და თავის იმჟამინდელ სულიერ აპათიას ამგვარად გამოხატავდა: “ნათელი დღე ფეთქავს პარიზის ცაზე და მე მგონია — არ მოიპოვება ამ ცის ქვეშ კაცი, ჩემზე უბედური. მე ვერ გავეჭეცი საკუთარ თავს, ის მომყვა თან, მშიერი, მწყურვალი, მუდამ უკმაყოფილო ნაშიერი ჩემი ქვეყნისა... ეს ბაბილონი უცხოა ჩემთვის და შორეულია ჩემთვის პარიზი“ (ნ. მიწიშვილი, 2006 (2), გვ. 165).

უცხოეთში მწერლის ცხოვრებასთან დაკავშირებული ასეთი ეპიზოდების წაკითხვის შემდეგ მკითხველს სავსებით ლოგიკურად უჩნდება კითხვა იმასთან

დაკავშირებით, თუ ეს ყველაფერი მართლა ასე იყო, რატომ უფრო ადრე არ მიიღო მან გადაწყვეტილება სამშობლოში სასწრაფოდ დაბრუნების თაობაზე; მით უფრო, რომ აქ, მისივე მტკიცებით, ბევრად უკეთესი პირობები არსებობდა ქვეყნისთვის სასარგებლო საქმეთა საკეთებლად.

მაგალითად, აი, რას წერს პარიზში ახლად ჩასული ნ. მიწიშვილი ამასთან დაკავშირებით ერთგან: “ხვალ-ზეგ შემხვდებიან პარიზში ქართველები. პირადი მტერი არა მყავს მათში, მაგრამ თუნდაც მარტო ისა ვთქვა, რომ მე ერთი პატარა მემუსიკე ვარ ლენინის დროშით მებრძოლ ჯარისა, ესეც საკმარისია, რომ მე მათი მტერი გავხდე და ისინი ჩემი.

რა ბედნიერი ვიქნებოდი, რომ აღფრთოვანებით ვიდგე ამ დროშის ქვეშ და არ მაწუხებდეს ახალგაზრდა რეკრუტების გრძნობები.

და მძულს მე ასეთს საკუთარი თავი“ (ნ. მიწიშვილი, 2006 (2), გვ. 178).

არა მარტო საკუთარი თავისადმი, არამედ მშობლიურ წილს მოწყვეტილი ყოველი ემიგრანტისადმი სიძულვილისა თუ პროტესტის ეს გრძნობა ნ. მიწიშვილის მხატვრულ-დოკუმენტურ პროზაში სტამბოლში ერთ-ერთი სახლის სარდაფში მდებარე ქართველთა თავშესაფარში ცოლ-შვილთან ერთად მცხოვრები ქართველი ემიგრანტის ოჯახში სტუმრობის დროსაც გამოვლინდა განსაკუთრებული ძალით.

ნათქვამის არსში უფრო მეტად გარკვევის მიზნით დავიმოწმებ ფრაგმენტს ხსენებული ეპიზოდისადმი: “რა ეწოდება ისეთ სცენას, როცა ხუთი წყვილი დაკოჟრებული, გაზიფთული ხელი გადმოხვეწილი მუშებისა გამოწვდილია შენკენ და გეკითხება: “რისთვის, რადა, რა მიზეზის გულისათვის, ვინ გვიქნა ეს?” და როცა იქვე, ამ თათრის ჯურღმულში, ქართველი დედა ჩასტირის პატარა ბავშვებს და ამ ბავშვების გაყვითლებული სახეები ათრთოლებს სისხლისაგან დამშრალ მამის მარჯვენას.

მოდით და გაეცით პასუხი — “რისთვის?”

ეს ათი ხელი, რომელსაც მე ვხედავდი იმ წუთს, სწორედ ის ხელებია, საბჭოთა სახელმწიფოს რომ აშენებენ ზღვას გაღმა. რა უნდა ამ ხელებს აქ, თურქეთში, რისთვის, მართლა და რისთვის?

ეს ბავშვები, ამ თურქის ცივ სარდაფში რომ ახველებენ, რისთვის საქართველოს მზის ქვეშ არ უნდა ითბობდნენ ახლა ძვლებს და რატომ იქ არ უნდა სწოვდნენ ჩვენი ნაძვნარების ტკბილ ჰაერს“ (ნ. მიწიშვილი, 2006 (2), გვ. 179).

ნ. მიწიშვილის შემოქმედება უაღრესად საინტერესო იმ მხრივაცაა, რომ იგი არა მარტო რიტორიკულად სვამს ამ და მსგავს კითხვებს, არამედ მათთვის სათანადო პასუხის გაცემასაც ცდილობს აქტიურად და ქვეყანაში უმძიმესი მდგომარეობის შექმნის საქმეში მთავარ დამნაშავედ ერის ინტელიგენტულურ ნაწილს, მათ შორის საკუთარ თავსაც, მიიჩნევს: “ყველაფერი ეს ჩემისთანების მიერ ჩადენილი საქმეა... ესაა ბრალი მოლაყბო, მოჭოჭმანო, ყოველ დროს პრივილეგიებში მყოფ ინტელიგენციისა და ეს ინტელიგენცია, ქვეყნის ბელადად რომ თავი მიაჩნია, ღირსია შეჩვენების“ (ნ. მიწიშვილი, 2006 (2), გვ. 180).

როგორც ზემოთ უკვე ითქვა, შვიდთვიანი მცდელობის შემდეგ, 1922 წლის დეკემბერში, ნ. მიწიშვილმა საფრანგეთის ვიზა მიიღო და შემდგომში იქ გააგრძელა საქმიანობა. თავად მწერლის ინფორმაციით, ქართველ ემიგრანტებში აქტიურად გაწეული პროსაბჭოური პროპაგანდის გამო, საფრანგეთის სასამართლომ მას სამჯერ მიუსაჯა ქვეყნიდან გაძევება.

ყოველივე ამის შესახებ ნ. მიწიშვილს საინტერესოდ აქვს მოთხრობილი მხატვრულ-დოკუმენტურ ნარკვევში “ალექსანდრია“ (1928 წ.). კერძოდ, აი, რა ინფორმაციას გვაწვდის თავად ის საფრანგეთიდან მის დეპორტაციასთან დაკავშირებით: “გემი “ალექსანდრია“ დასტოვებს მარსელის პორტს ნახევარი საათის შემდეგ და წამიყვანს მე საქართველოსაკენ.

ალბათ, აწი ვერასოდეს ველარ შემოვალ საფრანგეთში: უკვე სამჯერ მაძევებენ საფრანგეთის საზღვრებიდან, როგორც არასაიმედო ელემენტს — კომუნისტური პროპაგანდის გულისათვის. ყოველ შემთხვევაში მე ასე გამომიცხადა პრეფექტურამ და პარიზული გაზეთებიც ამას იტყობინებია. აშკარაა, რომ ეს უკანასკნელი გამოძევება და საფრანგეთში ჩემი დარჩენა ამის შემდეგ შეუძლებელი ხდება“ (ნ. მიწიშვილი, 1958, გვ. 162).

ამ დეპორტის შედეგად ნ. მიწიშვილი ფაქტობრივად არა მარტო საფრანგეთსა და მის დედაქალაქს ემშვიდობებოდა სამუდამოდ, არამედ მთელს ევროპასაც. თუმცა, როგორც თავად მწერლის ჩანაწერებიდანაც თვალნათლივ ჩანს, ამ დამშვიდობების გამო იგი სევდითა და იმედგაცრუებით კი არ იყო შეპყრობილი, არამედ ახალი ძალითა და ენერგიით გულანთებული ბრუნდებოდა უკან ქვეყნის სამსახურში კიდევ უფრო მეტი შემართებითა და აქტიურობით ჩასადგომად.

კერძოდ, აი, როგორ გამოხატავს თავად ნიკოლო მიწიშვილი თავის იმჟამინდელ სულიერ ოპტიმიზმსა და მოქალაქეობრივ შემართებას პარიზული შთაბეჭდილებების ამსახველ მხატვრულ-დოკუმენტურ ნარკვევში — “პარიზი“: “მშვიდობით, ევროპავ. და მშვიდობით ახალგაზრდობავ. მშვიდობით, ძმაო ნიკოლოზ, რომ გეძებდი და ვერ გნახე. დაინგრა ყველაფერი, რაც გაწვალებდა შენ. მოკვდი, თუ ცოცხალი ხარ. ეწამები კვლავ, თუ განათდება შავი ვარსკვლავი შენი.

ახალი გზით. სხვა ფიქრით — ისევ უკან. შინისკენ... შინ. შინ. სახლისკენ. მიწისაკენ. ჩემო მიწა და ჩემო თავსაფრიანო დედა. ზარებმა შესწყვიტეს თურმე რეკვა ჩვენს სოფელში. მაგრამ ხარები ისევ ბლავიან ჩვენსას, ჰკოცნიან მწვანე მიწას და ელიან დაკარგულ პატრონს“ (ნ. მიწიშვილი, 2007, გვ. 152).

როგორც ითქვა, საქართველოს გასაბჭოებიდან ორიოდ წლის შემდეგ ნიკოლო მიწიშვილმა ახალი რევოლუციისა და ხელისუფლებისადმი დამოკიდებულება შეიცვალა და ირწმუნა, რომ ქვეყნის სამომავლო განვითარებასთან დაკავშირებით მისი პარტიული ლიდერები მათ მიერ დეკლარირებულ სიტყვიერ მოწოდებებს რეალურად მართლაც შეასრულებდნენ. სწორედ ამ იმედით გულანთებული დგება იგი საბჭოთა ხელისუფლების სამსახურში და მიემგზავრება საფრანგეთში ევროპაში ემიგრირებულ ჩვენს თანამემამულეებში პროსაბჭოური აგიტაციის გაწევის მიზნით.

ალბათ, არ შევცდები, თუ ვიტყვი, რომ ნ. მიწიშვილის მიერ გადადგმული ეს ნაბიჯი არ ყოფილა ხელისუფლების მიერ მოსყიდული კაცის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება და ეს ყველაფერი მან იმის გულწრფელი რწმენით გააკეთა, საბჭოთა ხელისუფლების პარტიული ლიდერების მიერ ხალხისთვის სიტყვიერად მიცემული დაპირებანი რეალურად ნამდვილად რომ განხორციელდებოდა, რის შედეგადაც ჩვენი ქვეყანა ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი განვითარების სასურველ გზაზე დადგებოდა.

საბჭოთა ხელისუფლებასთან დაკავშირებული ეს იმედია იმ მოლოდინი ნ. მიწიშვილის შემოქმედებაში პირველად სწორედ საფრანგეთში დამკვიდრების დროს გამოვლინდა როგორც იქ გამოცემულ პროსაბჭოთა სულისკვეთების ქართულ გაზეთ “ახალ საქართველოსა” და საქართველოში გამომავალ გაზეთ “კომუნისტში” გამოქვეყნებულ წერილებში, ისე აქტიურ პრაქტიკულ საქმიანობაში.

პირველი სერიოზული ბზარი ნ. მიწიშვილის პროსაბჭოთა იდეოლოგიურ თვალთახედვას 1928 წლის მარტში გაუჩნდა. მწერლის შვილის — ილამაზ მიწიშვილის მართებული აღნიშვნით, სრულიად საქართველოს მწერალთა მეორე ყრილობის მიერ იმხანად შექმნილ “საბჭოთა მწერლების ფედერაციაში” გაერთიანებულმა პროლეტარულმა მწერლებმა რიცხობრივ უპირატესობასთან ერთად მაშინ “ზოგადად სამწერლო საქმიანობაზე ზეწოლის შესაძლებლობაც მოიპოვეს, მ. შ. — ხელმძღვანელი თანამდებობების დაკავებითაც. არ გვეჩვენება შემთხვევითად, რომ სწორედ ამ პერიოდში მოუხდა თავად ნ. მიწიშვილს მის მიერ დაარსებული ჟურნალ “ქართული მწერლობის” მთავარ რედაქტორობაზე უარის თქმა“ (ნ. მიწიშვილი, 2011, გვ. 414).

1931 წლის მაისში მწერალთა კავშირში ჩატარებული “წმენდის” დასაგმობად და მსგავს ღონისძიებათა აღსაკვეთად ნ. მიწიშვილმა მაშინ წერილობითი თხოვნით მიმართა ამიერკავკასიის სამხარეო კომიტეტის მდივანს ლ. ქართველიშვილს, სასწრაფოდ ჩარეულიყო ამ საქმეში. იმის ნათელსაყოფად, მისი ეს მიმართვა, რომლის ფრაგმენტებიც ნ. მიწიშვილმა საქართველოს მწერალთა კავშირის პრეზიდიუმის გაფართოებულ სხდომაზე 1937 წლის 7 მაისს მოხსენებით გამოსვლის დროსაც დაიმოწმა, ფაქტობრივად მეტად გაბედული და სრულიად უკომპრომისო მხილება იყო იმ დიქტატორული იდეოლოგიური პოლიტიკისა, რომელსაც იმჟამინდელი პარტიული ხელისუფლება და მის მიერ განუზომელი ძალაუფლებით აღჭურვილი მწერალთა კავშირის მესვეურები ატარებდნენ ხალხის მტრებად და მოლაღატებად შერაცხულ მწერალთა მიმართ.

წარსულში დაშვებულ დანაშაულებრივ ქმედებათა ამგვარ მხილებასთან ერთად, პრეზიდიუმის ხსენებულ სხდომაზე გამოსვლისას ნ. მიწიშვილმა იმხანად არსებული მდგომარეობაც შეაფასა და გულისტკივილით აღნიშნა ის გარემოება, რომ ზემოთ აღნიშნული თვალსაზრისით ვითარება არც ხუთი წლის წინათ წარდგენილი მისი მამხილებელი მოხსენების შემდეგ იყო შეცვლილი სასიკეთოდ.

დამოწმებული გამოსვლა გამონაკლისი არ ყოფილა და საბჭოთა ხელისუფლების მმართველობითი პოლიტიკა სხვა დროსაც არაერთგზის ქცეულა ნ. მიწიშვილის კრიტიკულ-ობოზიციური განსჯის საგნად.

მიუხედავად ყოველივე ზემოთქმულისა, მაინც ვფიქრობ, რომ არსებული სახელისუფლებო რეჟიმისადმი ნ. მიწიშვილის ამგვარი კრიტიკული დამოკიდებულება საბჭოთა რეჟიმისაგან მის სრულ განდგომას კი არ გულისხმობდა, არამედ ამ რეჟიმის გამოსწორებისა და მისთვის დამახასიათებელ მანკიერებათა დაძლევის კეთილშობილური სურვილით იყო განპირობებული. ეს რომ ნამდვილად ასეა, ამას 1937 წლის 27 მაისს გამართულ საქართველოს მწერალთა კავშირის პრეზიდიუმის გაფართოებულ სხდომაზე მის მიერ წარმოთქმული სიტყვის თუნდაც ეს ფრაგმენტიც ადასტურებს:

“ვიხსენებ რა ჩემს შეცდომებს, მთელი გულახდილობით უნდა განვაცხადო, რომ იმ თხუთმეტი წლის განმავლობაში, რაც მე თქვენს წრეში ვიმყოფები,

ცხადია, მქონდა სხვადასხვა სახის შეცდომები,... მაგრამ თუ მე ჩამიდენია შეცდომები, მე არ ჩამიდენია არც ერთი შეგნებული დანაშაული პარტიისა და ხელისუფლების წინაშე. მე ვიყავი საბჭოთა ხელისუფლების ერთგული, რიგითი მუშაკი და როგორც შემეძლო, ვიბრძოდი ჩემი ქვეყნის კულტურული აღორძინებისათვის, რომელიც მე საბჭოთა სინამდვილის გარეშე არ მაქვს წარმოდგენილი“ (ნ. მიწიშვილი, 2011, გვ. 389).

ნ. მიწიშვილმა თავისი მოღვაწეობის შესაფასებლად ნათქვამი ეს სიტყვები მწერალთა კავშირის პრეზიდენტის იმ სხდომაზე წარმოთქვა, რომელიც საქართველოს კომუნისტური პარტიის X ყრილობაზე ლ. ბერიას მიერ გაკეთებულ მოხსენებაში ქართველ მწერალთა “იდუღური გადახრების“ მხილებასა და კრიტიკას მიეძღვნა.

მკაფიოდ გამოხატული თავისი ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი შეხედულებებით მწერალი არაორაზროვნად ემიჯნებოდა და უპირისპირდებოდა საბჭოთა იდეოლოგიის ფუძემდებლურ პრინციპებს, რაც იმჟამინდელი ხელისუფლების მესვეურთა შეფასებით, საკუთარი ქვეყნის ღალატსა და უპატიებელ დანაშაულს წარმოადგენდა. ამ შემთხვევაში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ის ფაქტიც იძენს, რომ ეს ყველაფერი გასული საუკუნის 30-იან წლებში — სისხლიანი რეპრესიების აღზვევების ჟამს — ხდებოდა.

სამწუხაროდ, ნიკოლო მიწიშვილის ამქვეყნიურ ცხოვრება შემოქმედებითი სიმწიფის ასაკში შეწყდა და მას ბევრი მნიშვნელოვანი ლიტერატურული ოცნება დარჩა განუხორციელებელი. მაგრამ ის, რისი შექმნაც მან თავისი ხანმოკლე მოღვაწეობის განმავლობაში შეძლო, მყარად დამკვიდრდა საბჭოთა პერიოდის ქართული ლიტერატურის ისტორიაში, როგორც დღესაც ანგარიშგასაწევი სულიერი ფასეულობა.

დამოწმებული ლიტერატურა

- ნ. მიწიშვილი, 1958** - ნ. მიწიშვილი, რჩეული, თბ., 1958.
- ნ. მიწიშვილი, 2006** - ნ. მიწიშვილი, ქართული ქრონიკა რევოლუციის დროიდან, თბ., 2006.
- ნ. მიწიშვილი, 2007** - ნ. მიწიშვილი, სამარადისო ზღაპარი, თბ., 2007.
- ნ. მიწიშვილი, 2011** - ნ. მიწიშვილი, პუბლიცისტიკა, თბ., 2011.

AVTANDIL NIKOLEISHVILI**NIKO MITSISHVILI IN EMIGRATION**

Among the Georgians doing the public work in 20th century and playing the significant roles in the history of our literature with their diverse creative works in terms of genres, we should mention the writer and public man Nikoloz Sirbiladze (1896-1937) known with the nickname Nikolo Mitsishvili. Despite the prevalent inner resistance characterising his world and civil views, His ideas are very interesting not just in terms of perceiving Georgian reality of certain period fundamentally, but also it holds the spiritual value making us recall the development perspectives of our country.

N.Mitsishvili lived in emigration between 1922-1925. Initially he lived in Istanbul, then he went to Paris where he stayed until 1925. Between the years of 1924-1925 he actively participated in the publication of the Georgian newspaper "New Georgia" in Paris. He was slandered to be the spy of Soviet State resided in Europe by the part of Georgian emigrants for his pro soviet views revealed in his articles and meetings with them, based on this French court sentenced him exile from the country.

After returning to Georgia N. Mithishvili took active participation in public work and held different responsible posts. Unfortunately his active movements didn't last long - in July 1, 1937 he was imprisoned and executed for accusation of contr revolutionary work.